

льної власності з використанням мережі Інтернет.

3. Правове регулювання виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет.

4. Організація оперативного обслуговування сфери інтелектуальної власності оперативними підрозділами кіберполіції.

5. Використання негласних позаштатних працівників органів внутрішніх справ під час виявлення злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет;

6. Тактика оперативного пошуку ознак злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет.

7. Типові слідчі ситуації при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет.

8. Організація та тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінального провадження по злочинах, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет.

9. Організація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції під час розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет.

Птушкін Д.А.

здобувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТИПОВІ ОЗНАКИ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ОБІГУ НЕРУХОМОГО МАЙНА ГРОМАДЯН

У зв'язку зі змінами, що відбуваються в нашому суспільстві, у динаміці злочинності, у тому числі й на ринку житла, відзначається істотне зростання шахрайських посягань. При цьому, професіоналізм і освіченість осіб, які вчиняють злочини у зазначеній сфері, постійно зростають, оскільки вони адаптуються до нових умов. Особа шахрая становить особливий інтерес у зв'язку з особливостями механізму скоєння даного виду злочину.

Криміналістичний аспект вивчення особи злочинця передбачає встановлення таких даних про нього, що мають безпосереднє значення для вибору напряму розслідування, прийняття рішення щодо необхідності провадження слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів та обрання тактики їх проведення, враховуючи специфіку розслідуваного злочину.

Говорячи про складові елементи (типові ознаки) осіб злочинця, слід сказати, що у різних джерелах питання щодо вагомих складових особи злочинця розглядаються неоднаково. Між тим, більшість науковців, говорячи про криміналістичне вивчення особи злочинця, пропонують виділення соціальних, демографічних, моральних, психологічних та біологічних властивостей вказаних осіб [1, с. 74; 2]. Безумовно ці характеристики визначають не тільки саму можливість злочинного посягання, але й поведінку шахраїв під час досудового розслідування. З метою більш повного описання особи злочинця, як структурного елементу криміналістичної характеристики шахрайства, вчиненого щодо об'єктів нерухомого майна громадян, слід погодитися із зазначеним підходом вчених. При цьому, вважаємо доцільним соціальні і демографічні ознаки об'єднати в одну групу, а моральні та психологічні в іншу групу, таким чином сформувані три групи ознак особи, що вчиняє шахрайство у відношенні об'єктів нерухомого майна громадян: соціально-демографічні, морально-психологічні та біологічні.

Дослідження статистичних даних, аналіз вивчення матеріалів кримінальних проваджень та результати опитування співробітників правоохоронних органів, які мають досвід розкриття та розслідування даної категорії злочинів, свідчать, що структура особи злочинця, що посягає на правовідносини у сфері обігу нерухомості, істотно відрізняється від криміналістичної характеристики осіб, які вчиняють інші корисні злочини. Відносно соціально-демографічних ознак особи, що вчиняє шахрайства відносно об'єктів нерухомого майна громадян, слід сказати, що більшість осіб є мешканцями великих міст (Київ, Дніпро, Харків, Одеса), 98% - громадяни України. 50% з них має освітній рівень вище середнього. Тільки у 10 % випадків засуджені мали неповну середню освіту, які в основному виконували другорядні ролі у складі групи.

Шахрайства у сфері обігу житла нерідко вчиняються особами, які працюють в організаціях, які здійснюють пошук житла для купівлі-продажу, оренди (ріелторські фірми), оформлюють та супроводжують угоди, пов'язані із здійсненням правочинів відносно нерухомості (37,3 %). Нерідко злочинці є засновниками ріелторських агентств та інших фірм, організацій, що здійснюють функції щодо супроводження правочинів з нерухомістю. Так, ріелтори мали відношення до вчинення шахрайства у 18%; юристи та адвокати – 7,5 %; особи, що виконували управлінські функції в комерційних організаціях – 4,2 %; держслужбовці - 6,94 %; медичні працівники – 0,5 %; працівники соціальних служб – 3,5 %, співробітники правоохоронних органів 9,47 %; у 8,7% – шахрайству сприяли особи, що оформлюють правочини з житлом (нотаріуси) та органи і суб'єкти, які здійснюють повноваження у сфері державної реєстрації прав; у 3,5 % – працівники банківських установ; працівники державної міграційної служби України – 2,5 %, працівники ЖЕК або представники ОСББ (об'єднання співвласників багатоквартирних будинків – 3,5 %. Безробітні склали серед основної маси 19 %. В основному шахраї мають

сім'ю та дітей (84%), при цьому нерідко вони не приховують від близьких деякі факти злочинної діяльності та підтримуються ними. Вказане свідчить про високий інтелектуальний рівень та освіченість осіб, які мали прямо або опосередковано до вчинення шахрайств стосовно об'єктів нерухомості. Говорячи про судимість, слід погодитися із Н.В. Павловою, яка зауважує, що судимість, у прямому значенні цього слова, не є ознакою або властивістю особи, але це правове поняття нерідко відбиває існування в особі антигромадських поглядів і тим самим визначає соціальні особливості людини. Можна сказати, що вчинення шахрайства у сфері обігу житла, особою, що має судимість – скоріше виняток. Зокрема, кількість таких складає лише 7,5 %, тоді як у 92,5 % випадків шахраї не мали судимості [3, с. 62].

Специфікою є той факт, що здебільшого шахрайства у сфері обігу нерухомості вчиняються у групі (40 %). У більшості випадків мова йдеться про вчинення декількох епізодів (80 %). Мотивом вчинення злочину в основному є заволодіння житлом або правом на нього або матеріальне збагачення за рахунок обманних дій із потерпілою стороною та здійснення правочинів із нерухомим майном громадян всупереч законним вимогам.

Криміналістичне дослідження особи, що вчиняє шахрайства у сфері обігу нерухомості, потребує розгляду й біологічних властивостей, таких як стать, вік особи, її фізичні властивості та ін. Так, частіше за все ці злочини вчиняють особи, віком від 35 до 50 років (51 %), що закономірно, оскільки саме в цьому віці більшість людей працездатні, мають достатній життєвий досвід. 68 % злочинців чоловічої статі. Між тим, достатньо високим є відсоток участі у таких злочинах жінок – 31 %, що є особливістю таких злочинів. Оцінюючи морально-психологічні ознаки злочинця, що вчиняє шахрайства у сфері обігу нерухомості, слід звернути увагу на той факт, що здебільшого такі особи цинічно переступають норми моралі, не мають співчуття до соціально-незахищених верств населення, якими є в основному потерпілі.

Як правило, шахраї мають певну психологічну стійкість, самооцінку та самоконтроль, гострий розум, розвинуту уяву та фантазію, вміння зацікавити та прихилити до себе людей. З метою вчинення злочину вони завжди входять у контакт з передбачуваною жертвою, щоб створити про себе сприятливе враження. Як зазначає Р. Чалдіні, іноді для цього шахраям достатньо й ділового костюма, що надає людині офіційного вигляду і дозволяє користуватися повагою в оточуючих та здійснювати на них впливову дію [4, с. 207]. Шахраї можуть впливати на свідомість потенційної жертви таким чином, що остання починає сприймати запропоновані інструкції як власні думки. А така довіра дозволяє шахраю виконати свій злочинний намір у повному обсязі. Для того щоб скласти про себе позитивне враження, шахраї нерідко демонструють зв'язок з впливовими особами, показують причетність до відомих фірм, організацій [5, с. 44].

Слід сказати, що переважна більшість громадян, що вчиняють шахрай-

ство у сфері обігу житла, в цілому характеризуються позитивно або нейтрально. Лише 13 % від загальної їх кількості мали негативні характеристики. Достатньо рідко можна зустріти причетність до вчинення такого роду злочинів осіб, які зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами. Вони, як правило є співучасниками злочину і ніколи не виступають у ролі організаторів такого шахрайства. Незначну частину із даної категорії складають особи, які страждають певними психічними розладами. Отже, якщо розглядати структуру осіб злочинців, які вчиняють шахрайства у сфері обігу нерухомості, то спостерігається достатньо позитивний портрет достатньо успішної в соціумі людини, що має позитивну характеристику, є сімейною, з вищою освітою і відносно задоволеним матеріальним станом.

1. Ведерников Н.Т. Личность преступника как элемент криминалистической характеристики преступления // Криминалистическая характеристика преступления. М., 1984. С. 74-76.

2. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений. Учеб. пос. – Харьков: Юрид. ин-т., 1985. С. 46.

3. Павлова Н.В. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного із відчуженням приватного житла: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Університет внутрішніх справ. Х., 2007. 224 с.

4. Чалдини Р. Психология влияния. СПб.: Питер, 2000. 272.

5. Алікіна Н. Зловживання психологічними закономірностями // Український юрист. 2004. № 4. С. 42-45.

Пчолкін В.Д.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-
правових дисциплін факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Піддубний В.В.

аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ВИЯВЛЕННЮ ТА РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

Високий рівень злочинності у сфері економічної діяльності характеризується використанням злочинцями всіх можливих засобів для недопущення виявлення ознак їх протиправної діяльності, а у разі такого виявлення – недопущення з'ясування та доказування їх причетності до вчинення цих злочинів. Таке вжиття злочинцями всіх можливих засобів прийнято іменувати про-